

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Крюкова М.А., Курова А.В.

ПАТОПСИХОЛОГІЯ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Одеса
Фенікс
2019

УДК 59.97(072)

Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
протокол від 25.10.2019 № 2

Рецензенти:

Кононенко О.І. – доктор психологічних наук, професор, заступник декана з навчально – методичної роботи факультету психології та соціальної роботи Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Бабчук О.Г. - кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та соціальної педагогіки і психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського.

Крюкова М.А., Курова А.В. Патопсихологія: навчально-методичний посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М.А. Крюкова, А.В. Курова – Одеса: Фенікс, 2019. – 38 с.

Навчально-методичний посібник з курсу «Патопсихологія» розроблено відповідно до навчального плану і складаються з навчальної програми курсу, методичних рекомендацій із проведення практичних занять, підготовки до заліку, завдань для самостійної роботи, списку рекомендованої літератури. Дисципліна «Патопсихологія» спрямована на забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями та практичними вміннями з основ патопсихології та здатність застосовувати на практиці патопсихологічний діагностичний інструментарій.

Матеріали призначені для студентів факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», які навчаються за спеціальностями «соціологія», «психологія» та «політологія».

© Крюкова М.А., © Курова А.В., 2019

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Патопсихологія спрямована на забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями та практичними вміннями з основ патопсихології та здатність застосовувати на практиці патопсихологічний діагностичний інструментарій, використовуючи здобутки сучасної психологічної науки.

Патопсихологія формулює основні поняття, якими користуються патопсихологи: "дефект", "анамнез", "психічна аномалія", "патопсихологічний діагноз", "девіація", "порушення особистості", "порушення мотивації", "порушення пізнавальної сфери", що визначає науковість цих понять і стежить за об'єктивністю, науковою базою досліджень у галузі патопсихології.

Патопсихологія досліджує основні шляхи патопсихологічного дослідження особистості, свідомості та самосвідомості, пізнавальної сфери, порушення мисленнєвої працездатності, особливості створення патопсихологічного діагнозу, методи патопсихологічного обстеження та особливості застосування патопсихологічного знання у судовій практиці.

Навчальна дисципліна «Патопсихологія»:

а) базується на вивченні студентами психології та різних галузей психології, інтегрується з цими дисциплінами;

б) надає можливість студентам не тільки оволодіти системою патопсихологічних знань, а й забезпечує формування на цій основі професійно-психологічних вмінь, що є одним з важливих елементів у професійній підготовці та майбутній діяльності психолога;

в) розкриває нові можливості професійної діяльності психолога, формує нове бачення психологічних проблем людини, а також надає можливість правильно обирати різноманітні варіанти корегувальних впливів;

г) сприяє осмисленню етапів розвитку психіки, місця людини у світі.

Програма визначає обсяги знань, якими повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної

характеристики, зміст навчального матеріалу дисципліни «Патопсихологія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Навчальну програму з дисципліни «Патопсихологія» розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для спеціальності 053 «Психологія» очної форми навчання. Згідно з навчальним планом вивчення «Патопсихології» здійснюється на 3-му курсі навчання.

Серед основних дидактичних одиниць навчального курсу наступні: патопсихологія, судова патопсихологія; криміногенність психічних аномалій; методологія патопсихології; методи патопсихологічного обстеження; патопсихологічний діагноз; етичні засади діяльності патопсихолога.

Міждисциплінарні зв'язки з віковою психологією, клінічною психологією, судовою психологією, педагогікою, фізіологією тощо.

ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета вивчення дисципліни — формування у студентів теоретичних основ патопсихології, розуміння історії розвитку і структури сучасних знань у галузі даної науки, значення взаємозв'язку теоретичних і практичних знань, їх прикладної значущості в рішенні питань з інших галузей психології, медицини і педагогіки.

До завдань курсу «Патопсихологія» належать:

- опанування фундаментальних теоретичних засад патопсихології;
- сформування уявлень про місце патопсихології в контексті інших психологічних дисциплін, зв'язку з іншими суміжними дисциплінами (віковою психологією, клінічною психологією, судовою психологією, педагогікою, фізіологією);
- ознайомлення студентів з основними методами патопсихологічного дослідження;

- ознайомлення студентів із загально-психологічними фундаментальними проблемами, вирішуваними патопсихологією;

- формування практичних навичок та вмінь при застосуванні патопсихологічних діагностичних методик, уміння інтерпретувати одержані дані відповідно до завдання, скласти висновок на основі одержаних результатів.;

Після вивчення курсу «*Патопсихологія*» студент повинен знати:

-теоретико-методологічні засади та принципи патопсихології

-категорійно-понятійний апарат науки;

-предмет, основні категорії, принципи та методи патопсихології;

-зв'язок психодіагностики з іншими науками;

- історію розвитку патопсихології як науки та її місце в системі психологічних знань;

-класифікацію методик патопсихологічного дослідження;

-основні психометричні характеристики патопсихологічних методик;

-процедуру і зміст постановки патопсихологічного діагнозу;

-етичні та правові основи роботи патопсихолога.

Після вивчення курсу «*Патопсихологія*» студент повинен вміти:

-оперувати понятійно-категоріальним апаратом патопсихології;

-збирати анамнез для дорослих;

-формулювати завдання патопсихологічного дослідження випробуваного;

-скласти програму патопсихологічного дослідження, наводити її обґрунтування;

-володіти основними методиками діагностики порушень пізнавальної сфери і особистості (не менше 15 методик);

-встановлювати взаємозв'язки між виявленими в ході психодіагностики феноменами і інтерпретувати одержані дані;

-скласти патопсихологічний висновок за даними патопсихологічного дослідження;

-проводити методичні процедури у відповідності з етичними нормами і методичними правилами;

-скласти документацію патопсихологічного дослідження для архіву (протоколи дослідження, виписки з історії хвороби);

-дотримуватися у своїй діяльності професійно-етичних норм.

Методи проведення занять: лекції, практичні заняття, психологічні ігри та тренінги, самостійна робота.

Форма контролю: залік.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Види занять	Л	Пр	С
	Тема			
1.	Патопсихологія, її предмет, теоретичні основи і актуальні проблеми	2	2	6
2.	Проблема психічної норми та патології	2	2	6
3.	Принципи побудови патопсихологічного дослідження	2	2	6
4.	Експериментальні методи патопсихології	2	2	6
5.	Порушення відчуття, сприйняття, уваги	2	2	6
6.	Порушення пам'яті, мислення, мовлення	2	4	8
7.	Порушення особистості	2	2	7
8.	Порушення свідомості та самосвідомості	2	4	6
9.	Основи судової патопсихології	2	4	6
10.	Особистість злочинця з психічними аномаліями	2	2	2
	Всього	20	26	59

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Патопсихологія, її предмет, теоретичні основи і актуальні проблеми.

Місце патопсихології в системі сучасних наук про людину. Виникнення патопсихології як галузі знання, суміжної відносно психології і психіатрії. Патопсихологія і психіатрія як дві галузі знання, що мають спільний об'єкт, але різний предмет вивчення. Наукові, практичні і методологічні передумови виділення патопсихології як самостійної гілки клінічної психології. Патопсихологія і медична психологія. Поняття «патопсихологія» і «психопатологія», їх відмінності. Вплив різних загальнопсихологічних теорій на становлення патопсихології (асоціативна психологія, біхевіоризм, гештальтпсихологія, психоаналіз, гуманістична, когнітивна психологія тощо). Вплив психіатричних концепцій на становлення патопсихології (В.М. Бехтерев, С.С. Корсаков, Е. Крепелін, Е. Блейлер та ін.). Внесок Б.В. Зейгарник до патопсихології: розробка теоретичних основ, методології дослідження, психологічної феноменології психічних порушень

ТЕМА 2. Проблема психічної норми та патології.

Проблема норми в патопсихології, основа нормального розвитку. Розвиток уявлень про норму в історичному аспекті. Сучасні уявлення про норму людського організму. Критерії «відхиленя» від «норми». Загальноприйняті показники, що свідчать про норму функціонування організму і психіки людини. Співвідношення понять норми і здоров'я у сфері психічної і психофізіологічної діяльності людини. Проблема станів між нормою і патологією (акцентуація, девіації та ін.).

Необхідність психологічної кваліфікації фахівця, який працює з даними станами. Підходи до оцінки поведінкової норми, патології і девіацій: соціальний, психологічний, психіатричний, етнокультуральний, віковий, гендерний, професійний, феноменологічний. Переваги і вади статистичного підходу до

оцінки норми. Характеристика норми з погляду функціональних систем. Психічна адаптація і дезадаптація. Існуючі підходи до прогнозування розвитку явищ дезадаптації. Способи взаємодії індивіда і середовища.

ТЕМА 3. Принципи побудови патопсихологічного дослідження.

Методи дослідження в патопсихології, їхня класифікація, особливості застосування. Значення патопсихологічних досліджень для теоретичних питань психіатрії і методологічних питань психології. Спостереження. Бесіда: інтерв'ю, збір і аналіз анамнезу. Приладові психофізіологічні і апаратурні методики. Тести, опитувальники. Проективні методи в патопсихології.

ТЕМА 4. Експериментальні методи патопсихології.

Патопсихологічний експеримент. Особливості проведення патопсихологічного експерименту. Основні принципи аналізу і інтерпретації даних. Навчальний експеримент. Технологія проведення, цілі і задачі, організація та етапи проведення. Виявлення ефективності навчального експерименту, а також психокоректувальної або психотерапевтичної роботи.

ТЕМА 5. Порушення відчуття, сприйняття, уваги.

Психологія відчуття. Абсолютний поріг чутливості. Чутливість до розрізнення. Адаптація і сенсibiliзація. Структурна складність відчуттів. Вплив відчуттів на психічний тонус. Патопсихологія відчуття. Класифікація порушень (гіперестезії, сенестопатії, синестезії). Основні критерії їх диференціації. Чинники, що впливають на виникнення цих порушень.

Психологія і патопсихологія сприйняття. Властивості і фази сприйняття. Необхідні умови розвитку сприйняття. Види патопсихологічних розладів при порушеннях сприйняття і їхнє патопсихологічне обґрунтування. Психологія і патопсихологія

уваги. Основні властивості уваги. Види уваги. Порушення об'єму, спрямованості уваги, надмірна тугорухливість, виснажуваність уваги. Основні методи дослідження порушень уваги, відчуття, сприйняття, працездатності.

ТЕМА 6. Порушення пам'яті, мислення, мовлення.

Психологія пам'яті. Види пам'яті, їхня класифікація. Обсяг пам'яті. Механізми запам'ятовування. Патопсихологія пам'яті. Кількісні і якісні порушення пам'яті. Психологічний аспект порушень пам'яті: безпосередньої пам'яті, динаміки мнестичної діяльності, опосередкованої пам'яті, мотиваційного компоненту пам'яті. Особливості порушення пам'яті при психічних захворюваннях органічного генезу.

Психологія мислення. Теорії мислення. Основні операції мислення. Мислення та інтелект. Розвиток мислення в онтогенезі і його види. Патопсихологія мислення. Клінічна і психологічна феноменологія порушень мислення, основні критерії їх диференціації. Сучасні психологічні концепції про механізми порушень мислення. Порушення операціонального аспекту мислення. Порушення особистісного компоненту мислення. Порушення динаміки діяльності мислення. Характеристика патопсихологічної структури порушень мислення при психічних захворюваннях (шизофренії, епілепсії, енцефаліті, деменції).

Психологія і патопсихологія мовлення. Розлади мовлення (афазії, дизартрії, мутизм). Основні методи дослідження порушень пам'яті, мислення, мовлення.

ТЕМА 7. Порушення особистості.

Проблема співвідношення клінічної і психологічної феноменології особистісних розладів при психічних захворюваннях. Патопсихологічні прояви порушень особистості.

Патопсихологічний підхід до вивчення особистісних порушень: методологічні передумови і основні принципи аналізу. Порушення структури ієрархії мотивів. Формування патологічних потреб і мотивів. Порушення сенсоутворювання.

Порушення саморегуляції і опосередкування. Порушення критичності і спонтанності поведінки. Порушення формування характерологічних особливостей особистості. Основні методичні прийоми дослідження порушень особистості в патопсихології.

ТЕМА 8. Порушення свідомості та самосвідомості.

Поняття свідомості у філософії, психології і психіатрії. Поняття «ясної» та «потьмареної» свідомості. «Змінені» стани свідомості. Психологічна характеристика окремих видів порушення свідомості. Порушення самосвідомості: уявлення про структуру цих порушень, їхнє місце в загальній картині порушень психічної діяльності. Проблема несвідомого в патопсихології.

Роль свідомості і несвідомого в симптомогенезі. Неврози, реактивні стани, психосоматози – прояви несвідомих форм мотиваційної та емоційної сфери психічного життя людини. Методичні можливості вивчення порушень свідомості і самосвідомості.

ТЕМА 9. Основи судової патопсихології.

Психічні аномалії та проблеми їхньої криміногенності. Поняття патопсихологічного симптому і синдрому та їх криміногенне значення. Шизофренічний симптомокомплекс. Шизофренічний синдром. Органічний патопсихологічний синдром. Олігофренія. Олігофренічний синдром.

Реактивні стани та їх значення для судової практики. Психогенна дезорганізація психіки.

ТЕМА 10. Особистість злочинця з психічними аномаліями.

Кримінологічні аспекти психопатичних особистостей. Психопатичні особистості збудливого типу. Експлозивно-брутальний тип. Істеричні психопати. Психопатичні особистості тормозного типу. Нестійкі психопати. Паранояльні психопати.

Психопатичні особливості особистості злочинців-

алкоголиків. Олігофренія.

Порушення побудови мотивів при особистісній патології за Б.В. Зейгарник.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Патопсихологія, її предмет, теоретичні основи і актуальні проблеми.

1. Місце патопсихології в системі сучасних наук про людину. Виникнення патопсихології як галузі знання, суміжної відносно психології і психіатрії.
2. Патопсихологія і психіатрія як дві галузі знання, що мають спільний об'єкт, але різний предмет вивчення. Наукові, практичні і методологічні передумови виділення патопсихології як самостійної гілки клінічної психології.
3. Поняття «патопсихологія» і «психопатологія», їх відмінності. Вплив різних загальнопсихологічних теорій на становлення патопсихології (асоціативна психологія, біхевіоризм, гештальтпсихологія, психоаналіз, гуманістична, когнітивна психологія тощо).
4. Вплив психіатричних концепцій на становлення патопсихології (В.М. Бехтерев, С.С. Корсаков, Е. Крепелін, Е. Блейлер та ін.).
5. Внесок Б.В. Зейгарник до патопсихології: розробка теоретичних основ, методології дослідження, психологічної феноменології психічних порушень

Література

Основна: 3,4,6

Допоміжна: 1,2,9,10,11

Тема 2. Проблема психічної норми та патології.

1. Проблема норми в патопсихології, основа нормального розвитку. Розвиток уявлень про норму в історичному аспекті.
2. Сучасні уявлення про норму людського організму. Критерії «відхилень» від «норми». Загальноприйняті показники, що свідчать про норму функціонування організму і психіки людини.
3. Проблема станів між нормою і патологією (акцентуація, девіації та ін.). Необхідність психологічної кваліфікації фахівця, який працює з даними станами.

4. Підходи до оцінки поведінкової норми, патології і девіацій: соціальний, психологічний, психіатричний, етнокультуральний, віковий, гендерний, професійний, феноменологічний.
5. Переваги і вади статистичного підходу до оцінки норми. Характеристика норми з погляду функціональних систем.
6. Психічна адаптація і дезадаптація. Існуючі підходи до прогнозування розвитку явищ дезадаптації. Способи взаємодії індивіда і середовища.

Література

Основна: 5,6,7

Допоміжна: 9,11

Тема 3. Принципи побудови патопсихологічного дослідження.

1. Методи дослідження в патопсихології, їхня класифікація, особливості застосування.
2. Значення патопсихологічних досліджень для теоретичних питань психіатрії і методологічних питань психології.
3. Спостереження.
4. Бесіда: інтерв'ю, збір і аналіз анамнезу.
5. Приладові психофізіологічні і апаратурні методики.
6. Тести, опитувальники.
7. Проективні методи в патопсихології.

Література

Основна: 5,6,7,11,12

Допоміжна: 9,11,12

Тема 4. Експериментальні методи патопсихології.

1. Патопсихологічний експеримент. Особливості проведення патопсихологічного експерименту.
2. Основні принципи аналізу і інтерпретації даних.
3. Навчальний експеримент. Технологія проведення, цілі і задачі, організація та етапи проведення.

4. Виявлення ефективності навчального експерименту, а також психокоректувальної або психотерапевтичної роботи.

Література

Основна: 1,2,5,6,7,8

Допоміжна: 4,5,6,9,11

Тема 5. Порушення відчуття, сприйняття, уваги.

1. Психологія відчуття. Абсолютний поріг чутливості. Чутливість до розрізнення. Адаптація і сенсibilізація.
2. Структурна складність відчуттів. Вплив відчуттів на психічний тонус.
3. Патопсихологія відчуття. Класифікація порушень (гіперестезії, сенестопатії, синестезії). Основні критерії їх диференціації.
4. Чинники, що впливають на виникнення цих порушень.
5. Психологія і патопсихологія сприйняття. Властивості і фази сприйняття. Необхідні умови розвитку сприйняття.
6. Види патопсихологічних розладів при порушеннях сприйняття і їхнє патопсихологічне обґрунтування.
7. Психологія і патопсихологія уваги. Основні властивості уваги. Види уваги.
8. Порушення об'єму, спрямованості уваги, надмірна тугорухливість, виснажуваність уваги.
9. Основні методи дослідження порушень уваги, відчуття, сприйняття, працездатності.

Література

Основна: 1,2,10,11

Допоміжна: 5,9,10,11

Тема 6. Порушення пам'яті, мислення, мовлення.

1. Патопсихологія пам'яті. Кількісні і якісні порушення пам'яті.
2. Психологічний аспект порушень пам'яті: безпосередньої пам'яті, динаміки мнестичної діяльності, опосередкованої пам'яті, мотиваційного компоненту пам'яті.

3. Особливості порушення пам'яті при психічних захворюваннях органічного генезу.

4. Патопсихологія мислення. Клінічна і психологічна феноменологія порушень мислення, основні критерії їх диференціації.

5. Сучасні психологічні концепції про механізми порушень мислення.

6. Порушення операціонального аспекту мислення.

7. Порушення особистісного компоненту мислення. Порушення динаміки діяльності мислення.

8. Характеристика патопсихологічної структури порушень мислення при психічних захворюваннях (шизофренії, епілепсії, енцефаліті, деменції).

9. Психологія і патопсихологія мовлення. Розлади мовлення (афазії, дизартрії, мутизм). Основні методи дослідження порушень пам'яті, мислення, мовлення.

Література

Основна: 1,3,5,7,10

Допоміжна: 2,6,11

Тема 7. Порушення особистості.

1. Проблема співвідношення клінічної і психологічної феноменології особистісних розладів при психічних захворюваннях. Патопсихологічні прояви порушень особистості.

2. Патопсихологічний підхід до вивчення особистісних порушень: методологічні передумови і основні принципи аналізу.

3. Порушення структури ієрархії мотивів. Формування патологічних потреб і мотивів.

4. Порушення сенсоутворювання.

5. Порушення саморегуляції і опосередкування.

6. Порушення критичності і спонтанності поведінки.

7. Порушення формування характерологічних особливостей особистості.

8. Основні методичні прийоми дослідження порушень особистості в патопсихології.

Література

Основна: 1,2,5,10,11

Допоміжна: 3,5,9,11,13

Тема 8. Порушення свідомості та самосвідомості.

1. Поняття свідомості у філософії, психології і психіатрії.
2. Поняття «ясної» та «потьмареної» свідомості. «Змінені» стани свідомості.
3. Психологічна характеристика окремих видів порушення свідомості.
4. Порушення самосвідомості: уявлення про структуру цих порушень, їхнє місце в загальній картині порушень психічної діяльності.
5. Проблема несвідомого в патопсихології. Роль свідомості і несвідомого в симптомогенезі.
6. Неврози, реактивні стани, психосоматози – прояви несвідомих форм мотиваційної та емоційної сфери психічного життя людини.
7. Методичні можливості вивчення порушень свідомості і самосвідомості.

Література

Основна: 1,2,5,10,11

Допоміжна: 3,5,9,11,13

Тема 9. Основи судової патопсихології.

1. Психічні аномалії та проблеми їхньої криміногенності.
2. Поняття патопсихологічного симптому і синдрому та їх криміногенне значення.
3. Шизофренічний симптомокомплекс. Шизофренічний синдром.
4. Органічний патопсихологічний синдром. Олігофренія. Олігофренічний синдром.

5. Реактивні стани та їх значення для судової практики. Психогенна дезорганізація психіки.

Література

Основна: 2,3,8,10,11

Допоміжна: 1,5,9,11,12

Тема 10. Особистість злочинця з психічними аномаліями.

1. Кримінологічні аспекти психопатичних особистостей.
2. Психопатичні особистості збудливого типу. Експлозивно-брутальний тип. Істеричні психопати.
3. Психопатичні особистості тормозного типу. Нестійкі психопати. Паранояльні психопати.
4. Психопатичні особливості особистості злочинців-алкоголиків. Олігофренія.
5. Порушення побудови мотивів при особистісній патології за Б.В. Зейгарник.

Література

Основна: 2,3,10,11

Допоміжна: 1,9,11,12

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Патопсихологія, її предмет, теоретичні основи і актуальні проблеми.

1. Підготувати реферати:

- Предмет та завдання патопсихології.
- Співвідношення патопсихології з суміжними дисциплінами.
- Передумови виділення патопсихології в самостійну галузь психологічного знання.
- Співвідношення понять “особистості” у психіатрії, психології, соціології та філософії.

2. Творче завдання:

Групова дискусія щодо понять «Патопсихологія» та «Психопатологія».

Розробка карти-схеми: «Місце патопсихології серед інших галузей психології». Обговорення.

Тема 2. Проблема психічної норми та патології..

1. Підготувати реферати:

- Розвиток уявлень про норму в історичному аспекті.
- Сучасні уявлення про норму людського організму. Критерії «відхилень» від «норми».
- Проблема станів між нормою і патологією (акцентуація, девіації та ін.).
- Підходи до оцінки поведінкової норми, патології і девіацій: соціальний, психологічний, психіатричний, етнокультуральний, віковий, гендерний, професійний, феноменологічний.

Тема 3. Принципи побудови патопсихологічного дослідження.

1. Підготувати реферати:

- Методи дослідження в патопсихології, їхня класифікація, особливості застосування.

-Значення патопсихологічних досліджень для теоретичних питань психіатрії і методологічних питань психології.

- Основні методи патопсихологічного дослідження.
- Використання проєктивних методів у патопсихології.

2. Творче завдання:

Обговорення проблеми «Принципи побудови патопсихологічного дослідження». Відповіді на питання.

Тема 4. Експериментальні методи патопсихології.

1. Підготувати реферати:

- Особливості проведення патопсихологічного експерименту.
- Тести, їх використання в патопсихологічному дослідженні.
- Основні принципи аналізу і інтерпретації даних.
- Навчальний експеримент. Технологія проведення, цілі і задачі, організація та етапи проведення.
- Клінічне інтерв'ю. Психологічна бесіда.
- Особливості психокоректувальної або психотерапевтичної роботи патопсихолога.

2. Творче завдання:

Дискусія на тему: «Основна відміна патопсихологічного експерименту від загальнопсихологічного. Специфічні методи патопсихології».

Тема 5. Порушення відчуття, сприйняття, уваги.

1. Підготувати реферати:

- Розлади сприйняття: ілюзії, галюцинації, психосенсорні розлади.
- Порушення сприйняття як наслідок перевантаження аналізаторів та недостатності інформації.
- Розлади особистісного компоненту сприйняття.
- Класифікація галюцинацій.

- Психологія і патопсихологія сприйняття. Властивості і фази сприйняття. Необхідні умови розвитку сприйняття.
- Психологія і патопсихологія уваги. Основні властивості уваги. Види уваги.

2. Творче завдання:

Групове обговорення питань щодо основних порушень уваги та можливих способів корекції.

Тема 6. Порушення пам'яті, мислення, мовлення.

1. Підготувати реферати:

- Психологічні механізми розладів пам'яті та уваги.
- Співвідношення порушень пам'яті та уваг.
- Безпосередня та опосередкована пам'ять і порушення співвідношень при різних хворобах
- Методи дослідження особистісного компоненту пам'яті. Проблема забування намірів.
- Психологічні, у тому числі психоаналітичні, теорії розладів мислення. Розлади мислення за темпом: прискорення, уповільнення, затримки, тугорухомість
- Розлади мислення за змістом: маячні ідеї, надцінні ідеї, нав'язливі ідеї. Форми маячення -несистематизоване (параноїдне) та систематизоване (параноїяльне). Синдроми маячення - параноїдний, парафренний, параноїяльний, синдром Котара.
- Причини виникнення мовних розладів.

2. Творче завдання:

Дискусія на тему «Опанування навичками виявлення основних симптомів та синдромів розладів сприймання і мислення за допомогою клініко-психопатологічного методу із застосуванням патопсихологічного дослідження».

Тема 7. Відмінності у емоційних проявах.

1. Підготувати реферати:

- Сучасні українські вчені про емоційну сферу особистості.

- Емоційність як риса особистості.
- Генезис емоційності.
- Емоційність та соціокультурна адаптація.
- Типи темпераменту за вираженістю емоційності.
- Біотики особистості.
- Вікові та гендерні особливості емоційності.
- Методи діагностики емоційності.

2.Творче завдання:

Розроблення карти-схеми «Типологія особистості за емоційністю». Відповіді на питання. Обговорення результатів.

Тема 8. Диференціація психосоматичних „факторів ризику”

1. Підготувати реферати:

- Ідеї Гіппократа про психосоматичну єдність.
- Хронічні неінфекційні захворювання з точки зору сучасної медицини.
- Ефективність профілактики та упередження ХНЗ.
- Типи особистості, схильні до різних хвороб

2. Творче завдання:

Обговорення проблеми єдності соматичної та психічної.

Тема 9. Диференціація ставлення до здоров'я.

1. Підготувати реферати:

- Індивідуальні особливості та патологія.
- Типи поведінки А та Б. Їхній психологічний зміст.
- Схильність до аварійних ситуацій..
- Особистісні особливості та здоров'я.
- до здоров'я.

2.Творче завдання:

Групова дискусія «Основна проблема сучасної психосоматики». Відповіді на питання. Обговорення результатів.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

ПІДГОТОВКА І ОБГОВОРЕННЯ МАНУАЛІВ ПАТОПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК

(Кожен студент готує по 10 мануалів, по 1-2 методики з кожної області патопсихології).

Схема опису методики (мануал)

1. Автор-розробник тесту
2. Рік розробки, стандартизації
3. Спрямованість
4. Вік випробуваних
5. Вибірка стандартизації
6. Відомості про валідність, надійність
7. Наявні модифікації
8. Опис процедури проведення тесту
9. Інструкція
10. Стимульний матеріал
11. Обробка результатів
12. Ключі, шкали
13. Тестові норми, статеві відмінності, якщо є
14. Інтерпретація результатів, опис чинників, якщо є.

Діагностика в патопсихології – перелік деяких методик, що стосуються відповідних областей патопсихології.

Діагностика порушень відчуття. (Метод мінімальних змін, або метод меж; метод середньої помилки, або метод установки; метод постійних подразників, або метод констант.)

Діагностика порушень сприйняття. (Дослідження сенсорної збудливості; проби Ашафенбурга, Рейхардта, Ліпмана.)

Діагностика порушень уваги. (Таблиці Шульте, Шульте-Платонова; коректурна проба; методика «Лічба за Крепеліном»; методика Мюнстерберга.)

Діагностика порушень пам'яті. (Методика заучування 10 слів; методика «Заучування оповідань»; метод піктограм; метод опосередкованого запам'ятовування; тест зорової ретенції Бентона).

Діагностика порушень мислення. (Метод класифікації понять; метод пошуку виключень; методика «Аналогії»; асоціативний експеримент; метод піктограм, тест Векслера.)

Діагностика порушень мовлення. (Асоціативний експеримент; методика «Підбір слів-антонімів»; методика «Називання 50 слів».)

Діагностика порушень особистості. (Шкала реактивної і особистісної тривожності Спілбергера-Ханіна; ММРІ (ММІЛ, СМІЛ); опитувальник Шмишека-Мюллера; опитувальник «Індекс життєвого стилю»; шкала депресії Бека.)

Діагностика порушень свідомості, самосвідомості. (Дослідження самооцінки за методикою Дембо-Рубінштейн; метод репертуарних решіток Дж. Келлі.)

Діагностика несвідомого. (Метод колірних виборів Люшера; метод портретних виборів Сонді, тест чорнильних плям Роршаха; тематичний апперцептивний тест; методика «Будинок-Дерево-Людина»; методика «Малюнок неіснуючої тварини».)

Діагностика порушень пізнавального розвитку дитини. (Методика «Запам'ятовування 10 слів», «Дошки Сегена», «Сюжетні вкладки», методика «Кубики Коса», проба на сполучення ознак, методика «Виключення предметів», методика «Послідовність подій».)

Діагностика порушень особистісного розвитку дитини. (Метод дослідження рівня домагань за Хоппе, дитячий апперцептивний тест, патохарактерологічний діагностичний опитувальник (ПДО), ролеві ігри, методика «Малюнок неіснуючої тварини», методика «Малюнок людини».)

Приклад мануалу

ШКАЛА РЕАКТИВНОЇ І ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ СПІЛБЕРГЕРА-ХАНІНА

1. Автор – Ч. Спілбергер, адаптував Ю.Л. Ханін.
2. Роки розробки 1966-1973, адаптації 1976, 1978.
3. Шкала призначена для виявлення стану тривоги і тривожності як властивості особистості.
4. Вік від 17 років.

5. Стандартизований Ю.Л. Ханіним на студентах, спортсменах, музикантах, танцівниках – більше 500 випробуваних.

6. Валідність – корелює з 16-PF і EPQ. Високий рівень внутрішньої погодженості, ретестова надійність (14 днів) $r=0,77$ (особистісна тривожність), $r=0,59$ (ситуативна тривожність).

7. Для дітей 10-15 років шкала STAIC (State Trait Anxiety Inventory for Children).

8. Шкала допускає індивідуальне і групове застосування без обмеження часу. У разі групового обстеження кількість учасників не має перевищувати 15 чоловік. Кожному необхідно надати окреме місце для заповнення шкал. Звичайно заповнення обох підшкал займає не більш 15-20 хвилин. Інструкція до кожної підшкали надається окремо, безпосередньо перед відповідями обстежуваних. Після того, як психолог переконається, що інструкція є зрозумілою, обстежуваний або група починає виконувати завдання.

9. Інструкція до підшкали актуальної тривоги: «Прочитайте уважно кожне з наведених нижче тверджень і прогляньте варіанти можливих відповідей. Визначте, якою мірою кожне твердження підходить до Вашого самопочуття на даний момент. Проти кожного твердження закресліть відповідну цифру. Працюйте швидко і уважно, не пропускайте жодного твердження». Інструкція до підшкали особистісної тривожності: «Прочитайте уважно кожне з наведених нижче тверджень і прогляньте варіанти можливих відповідей. Визначте, як Ви відчуваєте себе звичайно. Проти кожного твердження закресліть відповідну цифру. Працюйте швидко і уважно, не пропускайте жодного твердження».

10. У основі шкали – суб'єктивна оцінка людиною своїх переживань, відчуттів, дій. Найбільші діагностичні можливості шкали виявляються при обстеженні дорослих, починаючи з 17 років. Стимульний матеріал, устаткування. Для обстеження необхідні бланки «Шкали самооцінки». Шкала містить дві підшкали. Перша називається підшкалою актуальної (АТ) або реактивної тривоги (РТ), містить 20 тверджень (1-20) для виявлення стану тривоги. Друга одержала назву підшкали

особистісної тривожності (ЛТ), містить також 20 тверджень (21-40) для визначення тривожності як властивості особистості.

11-12. Обробка. Обробка одержаних відповідей здійснюється за допомогою «ключа». При обробці слід враховувати «прямі» і «зворотні» твердження, що містяться в обох підшкалах. «Прямі» спрямовані безпосередньо на діагностику стану тривоги або тривожності як властивості особистості. Наприклад, твердження 3 «Я знаходжуся в напруженні» або 9 «Я дуже переживаю через дурниці». У першому випадку про наявність тривоги судять по відповідях «мабуть, так», «вірно» і «цілком вірно», в другому про наявність тривожності – «іноді», «часто» і «майже завжди». У зворотних твердженнях тривога або тривожність діагностуються побічно, через заперечення ознак спокою, емоційної рівноваги. Наприклад, в твердженні 1 «Я спокійний» ознакою тривоги буде відповідь «ні, це не так», а в твердженні 39 «Я урівноважена людина» тривожність полягає у відповіді «майже ніколи».

У підшкалі актуальної тривоги наступні твердження належать до прямих: 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 18, до зворотних: 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20.

У підшкалі особистісної тривожності наступні твердження належать до прямих: 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40, до зворотних: 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39.

При визначенні того, наскільки виражено актуальну тривогу, окремо обчислюють суми балів за прямими і зворотними твердженнями. Потім з суми балів за прямими твердженнями віднімають суму балів за зворотними, до одержаної різниці додають 50. Завдяки цьому результат – завжди позитивне число.

Формула обчислення виглядає таким чином: $AT(PT) = A - B + 50$, де $AT(PT)$ – актуальна тривога, A – сума балів за прямими твердженнями, B – сума балів за зворотними твердженнями. Середньогрупове значення з актуальної тривоги складає $35,3 \pm 8,7$ балу. Рівні актуальної тривоги (у балах): 0–30 – низький; 31–45 – середній; 46 і більш – високий.

Аналогічно при визначенні особистісної тривожності обчислюється сума балів за прямими і сума балів за зворотними твердженнями. Потім з суми балів за прямими твердженнями

віднімають суму балів за зворотними. До одержаної різниці додають 35. Результат – завжди позитивне число. Формула виглядає таким чином: $ЛТ = З - Д + 35$, де ЛТ – особова тривожність, З – сума балів за прямими твердженнями, Д – сума балів за зворотними твердженнями.

13. Середньогрупове значення з тривожності складає $37,7 \pm 8,7$ балу. Рівні тривожності (у балах): 0–30 – низький; 31–45 – середній; 46 і більш – високий.

14. Інтерпретація. При інтерпретації одержаних результатів слід враховувати відмінності, існуючі в психологічному змісті актуальної тривоги і особистісної тривожності. Актуальна (реактивна) тривога характеризується перш за все тимчасовим переживанням напруження, занепокоєння, заклопотаності, скутості й т.ін. Ці переживання супроводжуються певними фізіологічними реакціями, зокрема, збільшенням частоти серцевого пульсу, частоти дихання, підвищенням в'язкості слини, посиленням потовиділення і т.п. Виникнення відчуття тривоги відображає високу значущість тієї конкретної ситуації або окремих її елементів, в якій знаходиться людина. Це реакція на ті труднощі, які реально встають перед людиною в даний момент. Крім того, вона може сприймати те, що відбувається в даний момент, як трудність, як небезпеку для свого «Я» або для свого фізичного існування. Актуальна тривога – це емоційна відповідь на все, що відбувається з нею і навколо неї на момент обстеження, це динамічна характеристика емоційних переживань. Із зміною значущості ситуації для людини можлива зміна рівня актуальної тривоги.

Низький рівень актуальної тривоги означає недостатню актуалізацію потреб в даний момент у зв'язку з невисокою значущістю для людини того, що відбувається навколо. Ситуація сприймається відповідно до її об'єктивної емоціогенності або як переборна. Людина не помічає ніякої загрози ні для власного престижу, ні для самооцінки, ні для свого фізичного існування. Вона впевнена в собі, в своїх починах. Мотив успіху переважає над мотивом уникнення невдачі. Достатнє внутрішнє розслаблення дозволяє точно виконувати складну, копітку роботу, що вимагає тривалої концентрації уваги. Людина

орієнтована на спілкування, не побоюється вступати в контакт, здатна активно захищати свою позицію, незважаючи на певний тиск групи. Вона відкрита до критики і може брати відповідальність на себе, ухвалюючи якимсь важливе рішення. Низький рівень тривоги можливий також у тих, у кого в емоційному досвіді зустрічалися подібні ситуації.

При середньому рівні актуальної тривоги людина надає підвищеної значущості окремим елементам ситуації, або вона знаходить в собі сили і можливості контролювати власні емоційні переживання. Така людина прагне об'єктивно оцінювати виникаючі ситуації. Проте це вдається не відразу, оскільки відсутня повна впевненість в собі, в щасливому результаті ситуації. Тому можливе короточасне, не дуже істотне порушення емоційної рівноваги, зниження працездатності. Відновлення емоційного комфорту, впевненості в собі відбувається досить швидко після усунення напруженої ситуації або повноцінного включення механізмів особистісної регуляції і самоконтролю.

Високий рівень актуальної тривоги свідчить про те, що ситуація, в якій знаходиться людина, надзвичайно важлива для неї. Вона зачіпає актуальні на даний момент потреби, має велике особистісне значення. При цьому усвідомлено або неусвідомлено людина сприймає її як таку, що несе загрозу фізичному існуванню, престижу, авторитету в групі або самооцінці. Людина відчуває напруження, занепокоєння, м'язову скутість. Вона сконцентрована на тому, що відбувається, або на власному ставленні до цього. Перешкоди на шляху до досягнення мети здаються непереборними і небезпечними. Вона незадоволена собою, іншими людьми, часто замикається в собі. Реальне усунення перешкод або зміна ставлення до них може викликати зниження актуальної тривоги.

При інтерпретації результатів, одержаних за підшкалою особистісної тривожності, слід брати до уваги особливості формування і проявів властивостей особистості, а також ту роль, яку відіграють особистісні властивості в адаптивному процесі. Тривожність – це відносно стійка властивість особистості, що характеризує схильність сприймати досить широке коло ситуацій

як загрозливі і реагувати на них, як правило, розвитком відчуття занепокоєння, тривоги.

Людина з низьким рівнем особистісної тривожності сприймає більшість труднощів, що з'являються, адекватно їхній об'єктивній емоційній насиченості. Загрозовими для неї стають в основному ситуації, що представляють реальну небезпеку для життя, ставлять її на грань між життям і смертю. Поведінка, взаєностосунки з іншими людьми навколо регулюються упевненістю в успіху, в можливості розв'язання конфліктів. У виникненні конфліктних ситуацій наголошується схильність до звинувачення інших людей. Критичні зауваження оточуючих переносяться спокійно, без роздратування. Похвала, схвалення сприймаються як реально заслужені. Домінує мотив успіху, що дозволяє бачити перешкоди переборними. Для усунення перешкод, для досягнення мети можливе залучення як власних сил, так і допомоги людей навколо.

При середньому рівні особистісної тривожності людина відчуває себе комфортно, зберігає емоційну рівновагу, працездатність переважно в ситуаціях, до яких вона вже встигла адаптуватися, в яких вона знає, як поводитися, знає міру своєї відповідальності.

При ускладненні ситуації або з'явленні додаткових труднощів можлива поява тривоги, занепокоєння, відчуття напруження, емоційного дискомфорту. Відновлення емоційної рівноваги відбувається після досягнення достатнього рівня адаптованості.

Високий рівень особистісної тривожності означає, що більшість ситуацій, в яких опиняється людина, сприймається як загрозові для її престижу, самооцінки, фізичного здоров'я. Поведінка, контакти з людьми регулюються, перш за все, емоціями. Висока емоційна чутливість поєднується з підвищеною вразливістю, образливістю, що значно ускладнює спілкування, створює безліч комунікативних бар'єрів. Зауваження інших сприймаються як осуд, образа. Проте і схвалення, підтримка, особливо компліменти, не викликають довіри або приймаються за лестощі. Конфліктних ситуацій людина або уникає, або вони викликають тривале відчуття вини. Перешкоди на шляху до досягнення мети часто сприймаються як

непереборні. Домінуючий в структурі особистості мотив уникнення невдачі заважає своєчасним пошукам оптимального рішення. Невдачі часто переживаються як трагедії і надовго привертають увагу, знижують активність, необхідну для їх реального подолання і аналізу.

При проведенні психодіагностичного консультування за результатами шкали Спілбергера-Ханіна треба враховувати, що рівні актуальної і особистісної тривожності можуть не співпадати у однієї і тієї ж людини. Висока актуальна тривога може поєднуватися з низкою особистісною, і навпаки, низькій актуальній тривозі відповідає висока особистісна тривожність. Це відбиває, перш за все, існування досить складних співвідношень між особистісними властивостями і їх актуальним проявом в конкретних ситуаціях. Можна припустити, що певне коло ситуацій успішно долається тривожною особистістю, що зберігає її крихку емоційну рівновагу. Так само і для емоційно стійкої особистості існує своє коло значущих ситуацій, в яких цілком вірогідна поява відчуття тривоги, занепокоєння і навіть страху.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Моделі патології:
  - а) біологічна модель та біологічні методи терапії;
  - б) психодинамічна модель та психодинамічні методи терапії;
  - в) поведінкова модель та поведінкові методи терапії;
  - г) когнітивна модель та когнітивні методи терапії;
  - д) екзистенційно–гуманістична модель: гуманістична терапія К.Роджерса; гештальт-терапія; екзистенційна терапія.
2. Характеристика основних синдромів психічних порушень.
3. Норма –патологія: полюси континууму людського буття.
4. Сутність феномену порушення розвитку: онтогенез, дизонтогенез, загальний недорозвиток, затриманий розвиток, пошкоджений розвиток, дефіцитарний розвиток, викривлений розвиток, дисгармонійний розвиток.
5. Історія розвитку патопсихологічних досліджень, зв'язок з розвитком психіатрії, неврології, експериментальної психології.
6. Дослідження особистісних змін в сучасній психології.
7. Внесок у розвиток патопсихології школи Б.Крепеліна.
8. Експериментально-психологічні дослідження В. М'ясищева.
9. Дисоціативні розлади пам'яті.
10. Порушення пам'яті, викликані фізіологічними причинами.
11. Порушення мотиваційного компонента сприймання.
12. Особистісний компонент сприймання.
13. Види дереалізаційних розладів сприймання.
14. Порушення динаміки мисленнєвої діяльності.
15. Порушення особистісного компонента мислення.
16. Порушення мислення і здібності до вирішення проблем.
17. Порушення настрою, як вид емоційного порушення.
18. Фактори, що призводять до порушення емоційної поведінки.
19. Розлади, викликані використанням психоактивних речовин.
20. Сомнамбулізм у дитячому і підлітковому віці

ПИТАННЯ ДО ЗАЛКУ

1. Місце патопсихології в системі сучасних наук про людину.
2. Патопсихологія і психіатрія як дві галузі знання, що мають спільний об'єкт, але різний предмет вивчення.
3. Наукові, практичні і методологічні передумови виділення патопсихології як самостійної гілки клінічної психології.
4. Поняття «патопсихологія» і «психопатологія», їх відмінності.
5. Вплив психіатричних концепцій на становлення патопсихології (В.М. Бехтерев, С.С. Корсаков, Е. Крепелін, Е. Блейлер та ін.). Внесок Б.В. Зейгарник до патопсихології.
6. Проблема норми в патопсихології, основа нормального розвитку. Розвиток уявлень про норму в історичному аспекті.
7. Психічна адаптація і дезадаптація. Існуючі підходи до прогнозування розвитку явищ дезадаптації.
8. Методи дослідження в патопсихології, їхня класифікація, особливості застосування.
9. Патопсихологічний експеримент. Особливості проведення патопсихологічного експерименту.
10. Патопсихологія відчуття. Класифікація порушень (гіперестезії, сенестопатії, синестезії).
11. Види патопсихологічних розладів при порушеннях сприйняття і їхнє патопсихологічне обґрунтування.
12. Психологія і патопсихологія уваги.
13. Патопсихологія пам'яті. Кількісні і якісні порушення пам'яті.
14. Психологія і патопсихологія мовлення.
15. Розлади мовлення (афазії, дизартрії, мутизм).
16. Патопсихологічні прояви порушень особистості.
17. Психологічна характеристика окремих видів порушення свідомості.
18. Психічні аномалії та проблеми їхньої криміногенності.
19. Реактивні стани та їх значення для судової практики.
20. Порушення побудови мотивів при особистісній патології за Б.В. Зейгарник.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: контрольна робота, колоквиум експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль у формі заліку.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При використанні форми контролю у вигляді заліку враховується поточна, зокрема самостійна робота, наукова діяльність студента. Крім того, студент має надати відповідь на залікове запитання. Оцінка рівня знань виконується за принципом "відповідь вірна" або "відповідь невірна". При вірній відповіді виставляється оцінка "зараховано", при невірній, неповній відповіді виставляється оцінка "не зараховано".

При проведенні заліку відповідь студента оцінюється таким чином:

Відмінно – повна вірна відповідь на всі основні (три) та додаткові питання;

Добре – повна вірна відповідь на 2 основні питання, неповна або не зовсім вірна відповідь на одне з основних питань та (або) додаткові питання;

Задовільно – повна вірна відповідь на 1 основне питання за умови неповної або не зовсім вірної відповіді на одне з основних питань та (або) додаткові питання, чи відсутність відповіді на одне з основних питань;

Не задовільно – відповідь відсутня або відповідь є помилковою на два або три основні питання.

ШКАЛА ЗА ECTS

		Оцінка за 4-бальною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Александровский Ю.А. Пограничные психические расстройства. – М.: Медицина, 2003. – 400 с.
2. Балабанова Л.М. Судебная патопсихология. – Д.: Сталкер, 2017. – 432 с.
3. Блейхер В.М. Клиническая патопсихология : руководство для врачей и клинических психологов. - Киев : Сварог, 2018. - 624 с
4. Блейхер В.М., Крук И.В., Боков С.Н. Практическая патопсихология – М.: МПСИ Модэк, 2018 – 624 с.
5. Жмуров В.А. Психопатология. – М.: Медицинская книга, 2012. – 668 с.
6. Зейгарник Б. В. Личность и патология деятельности. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2017. – 99 с.
7. Зейгарник Б.В., Братусь Б.С. Очерки по психологии аномального развития личности. – М.: Медицина, 1980. – 169 с.
8. Зейгарник Б.В. Патопсихология – М.: Издательство Московского университета, 2011. – 287 с.
9. Карвасарский Б.Д. Медицинская психология. – Л.: Медицина, 1982. – 271 с.
10. Леонгард К. Акцентуированные личности. – К.: Вища Школа, 2016. – 392 с.
11. Личко А.Е. Типы акцентуаций характера и психопатий у подростков. – М.: Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 1999. – 416 с.
10. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии. – М.: Медицина, 1998. – 215 с.
11. Франсела Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. – М.: Прогресс, 2007. – 95 с.
13. Хомская Е.Д. Клиническая психология и нейропсихология: целое или часть. // Вопросы психологии. 2000. - №5. - С.33-46.

ДОПОМІЖНІ

1. Ганнушкин П.Б. Клиника психопатий. Их статика, динамика, систематика/ Избр. труды. – М.: Медицина, 2004. – С. 116-252.

2. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти) : Навч. посібник / Ю.П. Горго. К.: МАУП, 2016.- 128 с.
3. Кернберг О.Ф. Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии. – М.: Класс, 2000. – 464 с
4. Кирпиченко А.А. Психиатрия. – Мн.: «Высшая школа», 2009. – 238 с.
5. Клиническая психология. / Под ред. Перре М.; Пер. с нем. – СПб.: Питер, 2002, 2003. – 1312 с.
6. Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Социодинамическая психиатрия. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 460 с.
7. Косырев В.Н. Клиническая психология. – Т.: Изд-во ТГУ, 2003. – 451 с.
8. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. – М.: Медицина, 2000. – 374 с.
9. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: Медпресс, 2002 – 592 с.
10. Попов Ю.В., Вид В.Д. Современная клиническая психиатрия. – М.: Экспертное бюро, 2006. – 496 с.
11. Платонов К.К. О системе психологии. – М.: Мысль, 1972. – 216 с.
12. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2001. – 705 с.
13. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 608 с.
2. Библиотека психологического форума «MyWord.ru» [Электронный ресурс] — Режим доступа: [http:// psylib. myword. ru](http://psylib.myword.ru).
3. «Психея» [Электронный ресурс] — (Режим доступа: <http://www.psycheya.ru>).
4. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии /Под ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. –СПб.: Питер, 2003. – 560 с.www.koob.ru/shmelev_a_g/osnovi_psihodiagnosti
5. Виртуальная библиотека по психологии [Электронный ресурс] — Режим доступа: [http:// scitylibrary.h11.ru/Library.htm](http://scitylibrary.h11.ru/Library.htm)
6. "Каталог психологической литературы» [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.psycatalog.ru>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Барлас Т. В. Психодиагностика в практической психологии: проблемы и перспективы. // Журнал практической психологии и психоанализа, 2001.–No1-2.<http://psyjournal.ru/j3p/pap.php?id=20011201> Библиотека с книгами по психологии <http://psychologylib.ru/books/index.shtml>

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	3
Заплановані результати навчання	4
Структура навчальної дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	7
Теми практичних занять	11
Завдання для самостійної роботи	16
Індивідуальні завдання.....	21
Теми рефератів	28
Питання до заліку	29
Форми підсумкового контролю успішності студентів	30
Критерії оцінювання	31
Шкала за ECTS	31
Рекомендована література	32

Навчальне видання

Марина Анатоліївна Крюкова

Патопсихологія

Навчально-методичні рекомендації
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Українською мовою

Підписано до друку 04.11. 2019. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Цифровий друк. Умовн. друк. арк. 1,9. Тираж
50 прим. Замовлення № _____

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс» (Свідоцтво суб'єкта
видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02). Україна, м. Одеса,
65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777591 e-mail: fenix-
izd@ukr.net